

Mgr. Ing. Marie Opatrná

Ohlasy italských cest v dílech „českých“ umělců a jejich působení na vývoj raně barokní malby v období let 1611-1650

Disertační práce

Marie Opatrná se v disertační práci zaměřila na zdánlivě neproblematické téma italských vlivů na náboženskou malbu v Čechách v období 1611-1650. Jde však o téma velmi komplikované – malba vymezeného období je asi – přes početné práce starší i nedávné – nejméně prozkoumaným materiálem doby 17. a 18. století. Autorka si navíc „komplikuje“ práci tím, že se na fond české malby tohoto období snaží hledět zorným úhlem italské literatury. Metodika její práce je postavena na třech základních okruzích:

1) shrnutí názorů na italskou malbu pozdního 16. století.

2) přehled odborné literatury zabývající se českým malířstvím první poloviny 17. století. Autorka správně upozorňuje, že jde o obtížně konfrontovatelné okruhy témat potýkajících se nejen se zcela odlišným historickým vývojem obou oblastí, ale také výrazně nekompatibilní terminologií. Ve třetím okruhu práce se autorka pokouší o náhled na českou (respektive pražskou produkci) ve světle italské „controriformní“ malby, přičemž cesta k doložení vlivu této vrtvy italského malířství je v práci zkoumána prostřednictvím formálně stylistické a ikonografické analýzy.

V prvních dvou úvodních kapitolách autorka představila velice široké spektrum literatury.

V oddílu věnovaném literatuře české se vedle standartní literatury uměleckohistorické pojednává také o literatuře historické a „mezioborové“, což je pro vystižení pohledů na období 17. a 18. století zcela správná volba. Ze shrnutí pak vycházejí dvě základní premisy:

1) italské sakrální umění tzv. controriformy představuje paralelní umělecký směr v italské malbě 2. poloviny 16. století souběžný s pozdním manýrismem, 2) český pojem protireformace je s italskou terminologií významově neslučitelný.

Třetí a podle mého názoru nejzajímavější a také nejproblematičtější část práce se pak zaměřuje na analýzu konkrétních děl, přičemž jejich výběr je založen na tématické shodě českých prací s ikonografickými motivy obvyklými v italské malbě controriformy. Jde tedy o témata devoce a úcty – Ukřižování, Panna Marie, zobrazení světců, z nichž vyniká zejména sv. František z Assisi. K tomuto přístupu si jako oponent práce dovoluji několik komentářů a otázek.

1) Proč autorka zvolila časové vymezení 1611-1650? Horní datum je podle mého názoru nesporné, ale spodní hranice daná, jak autorka uvádí úmrtím Rudolfa II. (zemřel až

1612), je podle mého názoru umělá. Díla, která zapadají do autorčina modelu českých ohlasů controriformy najdeme v českém/pražském prostředí již od 90. let 16. století – jmenovit mám na mysli například díla s mariánskou tematikou v katedrále sv. Víta.

- 2) Název práce zahrnuje termín italské cesty „českých“ umělců, ale tematika uměleckého cestování se v práci vůbec neřeší.
- 3) V případě děl s tematikou sv. Františka z Assisi autorka správně zdůrazňuje růst jeho úcty ve druhé polovině 16. století v souvislosti s proměnou spirituality zacílené na mystické zážitky osobního setkání světce s Kristem. Domnívám se však, že vedle těchto obecných předpokladů má obliba kultu tohoto světce důvody „lokálnější“, spojené jak s řádovou spiritualitou řádů řehole sv. Františka tak i s myšlenkou odpuštění hříšníkům (heretikům).
- 4) Výběr obrazu Krista s anděly ze svatovítské katedrály se mi nezdá jako nejvhodnější, vzhledem k tomu, že neznáme původní umístění obrazu.
- 5) Autorka se u každého z vybraných děl velmi podrobně věnuje formálnímu rozboru jednotlivých detailů, což je samozřejmě základní metoda umělecko-historické práce. Domnívám se však, že rozbor děl nelze stavět jen na formě jejich díla, ale také na jejich zařazení do širších kontextů objednavatelských a spirituálních. V Praze byla také nepochybně tematika i volba detailů ovlivněna skutečností, že všechna v práci představená díla vznikala před rokem 1620 v prostředí mezikonfesní konfrontace a nelze se domnívat, že by v ní neměla hrát žádnou roli. Tento aspekt bohužel práce zcela postrádá.
- 6) Pokud práce Marie Opatrné stojí na formální analýze vybraných děl a hledání (a nacházení) ohlasů italské controriformní malby v pražském prostředí, je na místě otázka, proč zrovna tento proud italské malby ovlivnil díla určená katolickým objednavatelům.

Autorka nepochybně přistoupila ke své práci se zaujetím a velkou pílí. Podle mého názoru je její přístup postavený převážně na stylisticko-formální a ikonografické analýze velmi jednostranný, vytrhávající pojednávána díla ze širších kontextů, jejichž zohlednění by umožnilo jejich mnohem komplexnější výklad. Věřím, že během obhajoby bude možnost o jednotlivých námitkách diskutovat a proto doporučuji práci k obhajobě a vzhledem ke kritickým připomínkám ji klasifikuji známkou dobře.